ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№10(4)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 586 sahifa,
20-oktyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CONTENTS СОДЕРЖАНИЕ

MUNDARIJA

Pedagogical Model for Developing Students' Communicative Competence: Organisation of Experimental Work and Evaluation of its Effectiveness 10
Mukhamedova Matlyuba Satvaldiyevna, Xudoyberdiyev Olloqul Isaqovich

Bakalavriat darajasida bo'lajak matematiklarning kasbiy hamda amaliy malakalarini rivojlantirish usullari ... 17
Abduraxmonov Abdumo'min, Sheraliyev Aliboy Tulboyevich

Sport mashg'ulotlarini real vaqt rejimida boshqarishda ter biomarkerlarini o'lchovchi taqiladigan biosensorlar 20
Meliqo'ziyev Azizjon Adxamjon o'g'li

Ekstremal issiqlik sharoitida sportchilarning ish qobiliyatini oshirish shakllari: akklimatsiya, sovitish va individual gidratatsiya dalillari 26
Qodirova Shahlo Shavkatjon qizi

Mikroorganizmlarda fermentatsiya orqali energiya hosil bo'lishi va uning biotexnologik ahamiyati 31
Raxmatullaeva Maxfuza Igamberdiyevna

Bo'lajak pedagoglar tayyorgarligida learning analytics asosidagi metodik ta'minotning mazmuni va tuzilishi 37
Akbarova Sevaraxon Xusanboy qizi

Sovet davridan mustaqillik davrigacha O'zbekistonda suv siyosatining tarixiy transformatsiyasi: Orolbo'yi inqirozi misolida 45
Dadaboyev Nodirbek Ergashali o'g'li

Digital SAT matematika bo'limida maxsimal (800 ball) natijaga erishish strategiyalari va desmos interfaol imkoniyatlaridan foydalanish 51
Abdullayev G'ayratjon Mutalipovich

Ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan pedagoglarning, kreativ yondashuv asosida talabalarning nutq va tafakkurini rivojlantirishga oid nazariy bilim hamda amaliy malakalarga egaligi 55
Abdullayeva Mavluda Aribovna

Bo'lajak pedagoglarda pedagogik improvizatsion ko'nikma va malakalar 62
Ablokulov Sherali Davronovich

Interaktiv platformalar vositasida bo'lajak pedagoglarning texnologik-amaliy kompetensiyasini rivojlantirish: elektron ta'lim resurslarini yaratish tajribasi 66
Maxmudov Abduxalim Xamidovich, Yo'ldashev Axrorjon Egamnazar o'g'li

Elektr yoritish fanini o'qitishda yangi interfaol metodlarning ahamiyati 71
Nasretdinova Feruza Nabiyevna

Developing Methodological Decision-Making Skills in Pre-Service English Language Teachers Through Clil-Based Tasks 75
Nilufar Achilovna Tuxtayeva

Developing Linguocultural Competence Through Digital Storytelling in English Language Teaching: an Integrated Approach 79
Rakhimov Mansur

Nature of Speaking in EFL Contexts: Fluency, Accuracy, and International Competence 83
Rashidova Nodira Khabibullayevna, Egamberdiyeva Marjona Abdurasul kizi

Autizmli bolalarning sensor rivojlanishida ta'lim muhitining o'rni 89
Sh. A. Nurmatova

Ta'limda inson va sun'iy intellekt hamkorligining metodologik transformatsiyasi: inson markazli pedagogik paradigma 94
Tadjimatova Xosiyatxon Botirjon qizi

Ingliz tilini o'qitishda aralash metodlarni qo'llashning didaktik asoslari va darsni loyihalash modeli 102
Usmonova Dilnoza Muratovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Онлайн-проекты как механизм формирования профессиональных навыков у будущих учителей русского языка 106
Матниязова Азиза Бахтияровна

Malakali dzyudochilarni tayyorlashda texnik-taktik mahoratni takomillashtirish mexanizmlariga innovatsion yondashuv 110
Tangriyev Abdullo Tovashevich

Malakali dzyudochilarni xalqaro musobaqalarga tayyorlash tizimini takomillashtirish: Olimpiya saralash davrida rejalashtirish va cho'qqi shaklga chiqarish 116
Tangriyev Abdukarim Tovashevich

Sinfdan tashqari faoliyatlar jarayonida hadislarga asoslangan ma'naviy-axloqiy tarbiyaning pedagogik salohiyati va amaliy asoslarini takomillashtirish 122
Fayzullayeva Gulnoza Kamolovna

Ta'lim loyihalarining iqtisodiy-pedagogik samaradorligini baholashning nazariy-metodologik asoslari 129
Saitxonov Bobomurod Po'latovich

Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan logopedik mashg'ulotlarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish samaradorligi 133
Tojiboyeva Osiyoxon Alisher qizi

Aksiologik yondashuvning pedagogik va psixologik mohiyati 138
Hafizov Shahriyor Shavkatovich

Emotsional intellektni rivojlantirishda kognitiv yondashuvning nazariy-metodologik asoslari 142
Nishonova Lobar Mirzakulovna

Boshlang'ich sinflarda ongli o'qishni leksik-kognitiv yondashuv asosida rivojlantirish 146
Ne'matova Diyora Baxodir qizi, Shabbazova Dilfuza Ruzikulovna

O'qituvchilarda kasbiy stressning yuzaga kelishiga ta'sir etuvchi individual-psixologik omillar 153
Konratbayeva Ayjamal Bazarbayevna

Xorijiy tajribada neyropedagogik yondashuvlar va kognitiv boshqaruv modellari: kengaytirilgan tanqidiy komparativ tahlil 158
Izzatullayeva Zohidaxon Sunatdullayevna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik mahoratini rivojlantirish muammosi: pedagogik tahlil 164
Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi, Israilova Oydin Uchkun qizi

O'zbek musiqiy merosi va uni talabalarda qadriyatli munosabat sifatida shakllantirish 169
Mannapov Sultonali, Mansurova Nigoraxon Rustamjonovna

Integrativ ta'lim texnologiyalari va raqamli vositalar asosida bilish kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi 173
Quvvatova Mohira Hikmatillayevna

Maktabgacha ta'limda 6–7 yoshli bolalarning metakognitiv kompetensiyalarini o'yin faoliyati orqali rivojlantirishning texnologik dasturi va uni amaliyotga tatbiq etish tizimi 177
Nuritdinova Xurshida Narpulatovna

Futbol texnikasining asosiy elementlari va texnik harakatlarni bajarish usullarini o'rgatish 182
Sadriddin Tulepov

Innovatsion ta'lim muhiti asosida pedagogika fanini o'qitish modelining samaradorligini tajriba-sinov asosida baholash 187
Abdusattorova Sarvinoz Norqo'zi qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida badiiy idrok va fanga oid kompetensiyalarni rivojlantirishning sinergetik-integrativ asoslari 192
Abdullayeva Feruza Nurillayevna

Rus tilini o'qitish jarayonida talabalarning o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi 197
Allayarova Dilfuza Klichevna

Practical Methodological Approaches to Developing Management Skills of Deputy Directors in Preschool Educational Organizations Principles of Connecting Theoretical Knowledge With Practical Activity 201
Makhamadalieva E'zoza Rustamkhuja

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Kimyo muhandisligi terminologiyasida polisemiya hodisasi 205
Shomurodova Zebiniso Rajabovna

Talabalar o'quv muvaffaqiyatini rivojlantirishning pedagogik, psixologik va texnologik determinantlari 209
Turaboyeva Madinaxon Raxmonjon qizi

O'quvchilarning madaniyatlararo kompetensiyasini mediamatnlar vositasida rivojlantirishga oid xorijiy tajriba tahlili 219
Turdimuratova Aysanem

Искусственный интеллект в преподавании русского языка в узбекоязычной аудитории: возможности, риски и методические решения 224
Мустанов Убайдулла Зулпанович

Shaxs texnologik tafakkuri fenomenining falsafiy-antropologik va gnoseologik talqini 229
Toshpulatova Farida Radjabovna

Lotin tilining zamonaviy tilshunoslikdagi o'rni 234
Shirinkulova Shafoat Malikovna, Rajabova Charos Shavkat qizi

Bo'lajak o'qituvchilar raqamli mediamadaniyatini kasbiy-pedagogik sifat sifatida rivojlantirishning konseptual asoslari 240
Narmanov Alisher Hasanovich

Maktabgacha ta'lim tashkiloti menejerlarining intellektual salohiyatini tashxislashning metodik ta'minotini takomillashtirish 244
Abdumo'minova Lobar Abdujabbarovna

Sun'iy intellekt orqali talabalar kasbiy sifatlarini rivojlantirishning boshlang'ich tushunchalari 249
Normurodov Sherzod Boymurodovich

"Smart o'qish" raqamli platformasi va muallif metodlari asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy komponentlarini rivojlantirish 253
Obidova Shohsanam G'anijon qizi

Lingvopoetikada shakl va mazmun birligi xususida nazariy qarashlar 257
Quvonchoy Yusupova

Designing an ESP Coursebook for Architecture Students on the Basis Of VTTSS 262
Sabirova Nilufar Kudratovna

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tasviriy faoliyatni kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etish 266
Xasanova Shaxnoza Toxtasinovna

A Comparative Study of Idiom and Environmental Meaning in the Works of Ernest Hemingway and Tog'ay Murod 272
Zebiniso Allayarova, Malika Bahromova

Maktabgacha ta'limda o'yinga asoslangan ta'limni takomillashtirishning O'zbekiston Respublikasidagi me'yoriy-huquqiy asoslari 277
Farmonov Murodullo Sunnatilloyevich

Обучение русскому языку студентов направления узбекской филологии с использованием искусственного интеллекта: методическая модель 282
Набиева Камиля Азимовна

Bo'lajak tarbiyachilar mediakompitentligini raqamli texnologiyalar vositasida shakllantirish samaradorligini baholash mezonlari va diagnostik vositalari 290
Tavobova Ozoda Farhodovna

Все три брата Лобачевские действительно восприняли талант отца 296
Жумаев Эркин Эргашевич, Аманниязова Бибимариям Пирнияз кызы

Pedagogik tafakkur tarixida fikr tarbiyasi: yondashuvlar va zamonaviy ta'limda qo'llanish imkoniyatlari 302
Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna

Maktabgacha va boshlang'ich ta'limni raqamlashtirish muammolari 306
Raxmatullayeva Malika Bahodir qizi

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining innovatsion pedagogik faoliyatga tayyorgarligini rivojlantirish texnologiyalarining pedagogik imkoniyati 310
Imomkulova Ozoda Norboboyevna

Pedagogika mutaxassisligi magistrlarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning interdisiplinar mexanizmlari... 315
Jumaniyazova Go‘zal Baxorovna

Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida parametr qatnashgan chiziqli tenglamalarni o‘rganish bo‘yicha ba’zi bir mulohazalar... 319
Musayeva Ziyoda Allayarovna

Bo‘lajak pedagoglarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muammoli ta’lim va keys-stadi metodlarini integratsiyalash... 325
Namozova Barno Navruzovna

Umumta’lim maktablarida formativ baholash orqali o‘quvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish: pisa yondashuvi asosida... 331
Norqulov Furqat Maxmatmo‘minovich

O‘quvchilarda agressiv xulq-atvorni boshqarish va ijtimoiy xulq-atvorni tarbiyalash usullari... 336
Nusratova Setora Dilshod qizi, Sh. U. Nurullayeva

Bo‘lajak pedagoglarni tayyorlashda STEAM texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari... 343
Raxmatullin Rafis Sagitovich, Zaitov Iskander Ravilevich, Ikromova Rano Ubaydullayevna, Qodirova Raxima Rajabovna, Muratbayeva Aliya Paraxatovna, Juman Turonovich

Shaxs psixik taraqqiyotida ruhiy holat modeli mental resurs tizimining zaruriy asosi sifatida... 348
Xudoyberganova Maqsuda Jumaniyazovna

Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarining kreativ tafakkurini o‘yin texnologiyalari asosida rivojlantirish metodikasi (TRIZ va milliy xalq o‘yinlari misolida)... 353
Abdusattorova Umida Abdusamad qizi

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida o‘yinga asoslangan ta’limning imkoniyatlari... 359
Ergasheva Muslima Komiljon qizi

Skoliozi bor talabalarning ijtimoiy-psixologik moslashuvi: shaxslararo munosabatlar va emotsional holat xususiyatlari... 362
Nurullayev Abdurashid Ro‘zimboyevich

Imom Abu Homid G‘azzoliy ilmiy-ma’rifiy merosi asosida oliy ta’lim talabalarini ma’naviy-axloqiy tarbiyalashning metodologik asoslarini takomillashtirish... 366
Ochilov Yakub Saydulloyevich

Socio-Psychological Factors in Staff Management in Early Childhood Education... 371
Tursunova Shaxnoza Elmurodovna

Maktabgacha ta’lim tashkilotlari xodimlarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning innovatsion mexanizmlari... 376
Xudoynazarova Feruza Ilxomovna

O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi: yutuqlar, muammolar va istiqbollar... 380
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna

Дидактическая модель развития когнитивных учебных действий младших школьников на языковом, текстовом, интерпретационном и трансформационном уровнях усвоения понятия “имя существительное”... 384
Солохиддинова Фазилатхон Мухиддин кизи

Raqamli jamiyatda shaxs qadriyatlarining rivojlanishida metakognitiv jarayonlarning psixologik roli... 389
Raxmonova Zarifa Ne’matovna

“Maktab maslahatchisi”ning 6 vazifasi: ijtimoiy-pedagogik tahlil... 392
Jumanov Sherzod Saloyevich

4K modeli (kreativlik, kommunikativlik, kollaboratsiya, kritik fikrlash)ning paydo bo‘lishi va pedagogik asoslari... 397
Raximova Shoira Adilbekovna

Methods for Increasing the Effectiveness of Professional Activities of Higher Education Professors and Teachers Using Digital Technologies... 401
Qosimov Jahongir Avlaqulovich

Ta’limda sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari va metodik asoslari... 406
Sulaymanova Dildora Baxtiyorovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Oliy ta'limda talabalarda pedagogik jarayonlarni boshqarish kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi ... 410
Mamatova Saodat Maxmudovna

Pedagogical Foundations of Developing Digital Culture in Future Teachers:
A Stage-By-Stage Model and Assessment Criteria ... 415
Urazova Surayyo Elmurod qizi

Atom yadrosi va elementar zarralar fizikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etishda
axborot texnologiyalarining o'rni ... 419
A. I. Raxmanov

Bo'lajak o'qituvchilarni xulq-atvordagi og'ishlarni korreksiyalashga tayyorlashning
suggestiv-pedagogik mexanizmlari ... 425
Shermatova Manzura Ikromjanovna

Теоретические основы развития творческих способностей младших школьников ... 429
Шукурова Н. Х., Джалолова З.

Boshlang'ich sinf musiqa darslarida multimedia vositalari va interaktiv metodlardan
unumli foydalanishning metodik asoslari ... 433
Uralova Farida Ural qizi

O'qituvchining metodik kompetensiyasini rivojlantirishda generativ sun'iy intellektning
metodik imkoniyatlari va etik jihatlari ... 438
Bahodir Sapparovich Khurramov

Xorazm vohasi ziyoratgoh nomlarining boshlang'ich sinf o'quvchilarida odob-axloq qoidalarini
shakllantirishdagi o'rni ... 444
Rajabova Nilufar Egamberganovna, Kuranbayeva Moxigul Umurbek qizi

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish:
xalqaro yondashuvlar va o'zbekiston tajribasi ... 448
Aripova Iroda Ikrom qizi

Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda raqamli transformatsiya va STEAM loyihalarini integratsiyalash ... 453
Ernazarov Alisher Ergashivich, Nargiza Yodgorova

Современные лучевые методы исследования опорно-двигательного аппарата ... 457
Ш. А. Иброхимов

Atom yadrosi va elementar zarralar fizikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etishda
axborot texnologiyalarining o'rni ... 460
A. I. Raxmanov

Termin va terminologiyaning lingvistik hamda nazariy talqini ... 466
Jo'rayeva Malohat Muhammadovna

Germaniya va niderlandiyada dual ta'lim tajribasi va uni O'zbekistonda maktabgacha ta'lim yo'nalishi
talabalari ta'limida qo'llash imkoniyatlari ... 473
Alovdinova Iroda Botir qizi

Musiqa ta'limining uzluksiz ta'limdagi pedagogik roli va yoshlarning estetik hamda
ijodiy salohiyatini rivojlantirish ... 480
Abdumannonova Nilufar Baxrom qizi

Maktab o'quvchilarining jismoniy faolligini oshirishda sog'lomlashtirish tadbirlarining
nazariy va amaliy ahamiyati ... 484
Alhamova Sayyora Pirmuhammad qizi

Jismoniy tarbiya va sportning zamonaviy rivojlanish bosqichlari va tendensiyalari O'zbekiston tajribasida ... 490
Aslonova Maloxat Akramovna

11-13 yoshli bolalarning oila va jamiyatda munosabat shakllarining pedagogik xususiyatlari ... 495
Aybekovna Usmanova Umida, Datqayeva Feruza Ubaydullayevna

16 yoshli gandbolchilarda tezkorlikni tarbiyalashning pedagogik asoslari ... 498
Do'smatov Zafarbek Anvar o'g'li

Maktab o'quvchilarida ona tiliga hurmat va nutq madaniyatini shakllantirishning pedagogik omillari ... 504
Erkinova Nafisa Sobitjon qizi

Turnik va brus mashqlarining o‘quvchilar qomati va yelka kamari mushaklari rivojiga ta’siri 510
Ibragimov Shuhratbek Iminjonovich

Raqamli ta’limda zamonaviy texnologiyalarning o‘rni 514
Isaqova Mohinur Solijon qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarning raqamli qurilmalardan foydalanishi va jonli muloqoti o‘rtasidagi bog‘liqlik 518
Jumaniyazova Zulfiya Aitbayevna

Maktabgacha tarbiya muassasalari sharoitida bolalarning harakat potensialini maqsadli rivojlantirish texnologiyasi 522
Muxammadova Shahlo Salimjon qizi

Voleybol sportida texnik-taktik tayyorgarlikni takomillashtirishning zamonaviy metodlari..... 527
Normaxmatov Ilxom Zayniddinovich

O‘quvchilarda agressiv xulq-atvorni boshqarish jarayonining asosiy talablari va pedagogik-psixologik asoslari..... 530
Nusratova Setora Dilshod qizi, Sh. U. Nurullayeva

Manzara janri bo‘yicha ijodiy ishlarni badiiy va ekologik mezonlar asosida baholash..... 536
Obidov Bexzod Zokirjon o‘g‘li

Jismoniy tarbiya va sportni raqamlashtirishgning pedagogik imkoniyatlari 540
Pirimova Nargiza Adilovna

Texnika yo‘nalishi talabalarining jismoniy tarbiya mashg‘ulotlarida raqamli vositalar orqali pedagogik nazoratni takomillashtirish..... 545
Ravshanov Bexruz Xasanovich, Mirzayev Olim Saidovich

11–16 yoshli dzyudochilarda umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarlik o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni ilmiy asoslash 549
Sag‘dullayev Zuhriddin Akbar o‘g‘li

Umumta’lim maktablarida o‘quvchilar davomati boshqaruvining zamonaviy tashkiliy mexanizmlari..... 554
Shaxobiddinov Ravshanbek Shamsitdin o‘g‘li

STEAM fanlarni o‘qitishda o‘quvchilarda kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasini joriy etishda STEAM ta’limining o‘ziga xos xususiyatlari, metadologik modeli va shart-sharoitlari..... 559
Tursunaliyeva Nazokat Toxir qizi

Jismoniy tarbiya darslarida kompetensiyaviy yondashuv asosida talabalarning harakat faolligini oshirish texnologiyasi 563
Umarova Umida Faxriddin qizi

Kompetensiyaviy yondashuv asosida jismoniy tarbiya darslarida o‘quvchilarni tarbiyalashda pedagogik jarayonlarni tashkil qilish usullari..... 568
Xo‘jamov Temur To‘lqin o‘g‘li

Geografiya fanlarini o‘qitishda iqtisodiy va ijtimoiy kompetensiyalarning o‘rni va ahamiyati 573
Xoliqova Mahbuba Orifjonovna

Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida o‘quvchilar kun tartibidagi jismoniy tadbirlarni tashkil etish va o‘tkazish ... 577
Yuldashova Soliha Ergash qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarda o‘zini-o‘zi anglashning rivojlanishi..... 582
Zohidova Dilfuza Abdukhalilovna

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA O'ZINI-O'ZI ANGLASHNING RIVOJLANISHI

Zohidova Dilfuza Abdukhalilovna
EMU university "Tillar" kafedrasi dotsenti, pedagogika fanlari nomzodi

Annotatsiya: Maktabgacha yosh davri bolaning shaxs sifatida shakllanishida muhim bosqich hisoblanadi. Aynan shu davrda bola o'zining jismoniy va individual xususiyatlarini anglay boshlaydi, o'zini boshqa insonlardan farqlaydi, o'z imkoniyatlari va qobiliyatlarini baholaydi hamda ijtimoiy muhitdagi o'rnini tushunishga intiladi.

Kalit so'zlar: Bola, ota-ona, ijtimoiy muhit, ta'lim-tarbiya, psixika, tarbiyachi, didaktik o'yinlar.

Abstract: The preschool period is considered an important stage in a child's personality development. During this period, the child begins to recognize their physical and individual characteristics, distinguish themselves from others, assess their own abilities and potential, and strive to understand their place in the social environment.

Key words: Child, parent, social environment, education and upbringing, psyche, educator, didactic games.

Аннотация: Дошкольный возраст считается важным этапом формирования личности ребёнка. Именно в этот период ребёнок начинает осознавать свои физические и индивидуальные особенности, отличать себя от других людей, оценивать собственные способности и возможности, а также стремится понять своё место в социальной среде.

Ключевые слова: ребёнок, родитель, социальная среда, обучение и воспитание, психика, воспитатель, дидактические игры.

KIRISH

Maktabgacha yoshdagi bolalarda o'zini anglash jarayonini o'rganish bugungi kunda dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Maktabgacha yosh davri o'zini anglash rivojlana boshlaydigan dastlabki bosqichni tashkil etadi. Aynan shu davrda bola o'zini, shuningdek, insonlar o'rtasidagi munosabatlar bilan bog'liq motiv va ehtiyojlarini anglay boshlaydi. Shu sababli, ayniqsa, ushbu davrda o'zini anglashni rivojlantirish uchun zarur poydevorni yaratish muhimdir. Bu bolaga o'zini va qobiliyatlarini to'g'ri baholash imkonini beradi.

"O'zini anglash" murakkab psixologik tushunchalardan biri bo'lib, unga yagona va aniq ta'rif berish qiyin. Shunga qaramay, o'zini anglash ko'pincha shaxsning o'zi haqidagi tasavvurlari va e'tiqodlari tizimi sifatida talqin qilinadi. Ma'lumki, o'zini anglash maktabgacha yosh davridayoq rivojlana boshlaydi va bu jarayon maktabgacha bolalikning muhim rivojlanish yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu bois o'zini anglashning maqbul rivojlanishi uchun zarur psixologik shart-sharoitlarni o'z vaqtida aniqlash, shuningdek, bolaning o'zini anglashi jarayonida istalmagan og'ishlarni keltirib chiqarishi mumkin bo'lgan omillarni aniqlash muhim ahamiyatga ega.

O'zini anglash – shaxsning o'z xususiyatlari, his-tuyg'ulari, ehtiyojlari, qobiliyatlari va xatti-harakatlarini, shuningdek, boshqa insonlar bilan munosabatlarini idrok etishi hamda ular haqida muayyan tasavvur hosil qilish jarayonidir. Maktabgacha yosh davri bolaning o'ziga, atrofidagi insonlarga va ijtimoiy muhitga munosabati shakllanadigan muhim rivojlanish bosqichidir. Bu davrda bola o'zining individual xususiyatlarini anglash, imkoniyatlarini baholash, his-tuyg'ularini ifodalash va xatti-harakatlarini ijtimoiy talablar bilan muvofiqlashtirishni o'rganadi. Mazkur jarayonlar bolaning keyingi shaxsiy rivojlanishi va ta'lim faoliyatiga moslashishi uchun muhim ahamiyatga ega.

Psixologiyada o'zini anglash tushunchasi shaxsning o'z xususiyatlari, ehtiyojlari, qobiliyatlari, kechinmalari va xatti-harakatlari haqidagi tasavvurlarini anglatadi. Maktabgacha yoshda bu tasavvurlar hali to'liq barqarorlashmagan bo'lib, kattalarning munosabati, tengdoshlar bilan muloqot va bolaning shaxsiy faoliyat tajribasi bilan uzviy bog'liq ravishda rivojlanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Avvalo, "o'zini anglash" tushunchasini ko'rib chiqish lozim. Ushbu tushuncha shaxsning o'zini, o'z xususiyatlarini va ichki kechinmalarini anglash jarayoni bilan bog'liq. "O'zini anglash" atamasining mazmunini chuqurroq tushunish uchun psixologik adabiyotlarda ong va o'zini anglash tushunchalariga berilgan ta'riflarga murojaat qilish zarur. Psixologik lug'atlarda ong ruhiy rivojlanishning yuqori bosqichi sifatida ta'riflanib, insonning borliqni anglash, baholash va maqsadli faoliyatini boshqarish qobiliyati bilan bog'lanadi. Biroq bunday ta'riflar ongning barcha jihatlarini to'liq qamrab olmaydi. Shu sababli mazkur tushunchani turli nazariy yondashuvlar asosida o'rganish maqsadga muvofiq.

Rus faylasufi va psixologi A. G. Spirkin ongni miya faoliyatining oliy funksiyasi sifatida izohlaydi. Uning yondashuviga ko'ra, ong insonga xos bo'lib, nutq bilan uzviy bog'liq; u borliqni umumlashtirilgan va baholovchi tarzda aks ettirish, uni ijodiy o'zgartirish, harakatlarni oldindan rejalashtirish, ularning natijalarini oldindan ko'ra bilish, shuningdek, xulq-atvorni oqilona tartibga solish va o'zini nazorat qilish imkonini beradi. Ushbu nazariy qarashlar o'zini anglash jarayonini shaxsning o'z xususiyatlari va xatti-harakatlarini idrok etishi hamda baholashi bilan bog'liq holda tushunishga yordam beradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda o'zini anglash quyidagi omillar ta'sirida rivojlanadi:

- ota-onalar va boshqa yaqin kattalar bilan munosabatlar;
- tengdoshlari bilan muloqot va o'yin faoliyati;
- kattalar tomonidan beriladigan baho va rag'bat;
- mustaqil faoliyat va topshiriqlarni bajarish tajribasi;
- hissiy kechinmalarni tushunish va boshqarish;
- ijtimoiy me'yorlar va xulq-atvor qoidalarini o'zlashtirish.

Bolaning o'zi haqidagi tasavvurlari uning o'ziga bo'lgan ishonchi, mustaqilligi, muloqotga kirishishi, qiyinchiliklarni yengishi va maktab ta'limiga psixologik tayyorgarligiga ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli maktabgacha yoshdagi bolalarda o'zini anglashning rivojlanish qonuniyatlarini o'rganish nazariy va amaliy jihatdan muhim ahamiyatga ega.

V. S. Merlinning fikriga ko'ra, o'zini anglash tuzilmasi to'rtta komponentdan iborat bo'lib, ular uning rivojlanish bosqichlari bilan bog'liq holda ko'rib chiqiladi:

Birinchi bosqich – **o'z tanasini anglash.** Bu bosqich bola o'z tanasidan kelib chiqadigan sezgilarni tashqi obyektlar ta'sirida yuzaga keladigan sezgilardan ajrata boshlashi bilan tavsiflanadi.

Ikkinchi bosqich – **"Men" obrazining shakllanishi.** Bu jarayon, odatda, 2–3 yoshda bolaning o'zini alohida shaxs sifatida anglay boshlashi va "o'zim" kabi ifodalarni qo'llashi bilan namoyon bo'ladi.

Uchinchi bosqich – **o'zining psixologik xususiyatlarini anglash.** Ushbu bosqich o'zini kuzatish natijalarini umumlashtirish va o'z xususiyatlari haqida tasavvur hosil qilish bilan bog'liq.

To'rtinchi bosqich – **ijtimoiy va axloqiy o'zini baholash.** Bu bosqich shaxsning ijtimoiy munosabatlar va faoliyat jarayonida to'plagan tajribasi asosida o'z xatti-harakatlari va fazilatlarini baholashi bilan tavsiflanadi.

V. S. Muxina o'zini anglash tuzilmasining boshqa modelini taklif qilgan. Uning yondashuvida shaxsning o'zini anglashi bir nechta o'zaro bog'liq tarkibiy qismlardan tashkil topadi. Ular quyidagilarni o'z ichiga oladi: Ism. Ism shaxsning individualligini anglash va o'zini boshqa insonlardan farqlashida muhim o'rin tutadi. Tana. Inson o'z tanasining tashqi ko'rinishi va jismoniy xususiyatlarini anglash orqali o'zining jismoniy "Men" obrazini shakllantiradi.

E'tirof etilishga intilish. Ushbu tarkibiy qism insonning boshqalar tomonidan tan olinishi, hurmat qilinishi va ijobiy baholanishiga bo'lgan ehtiyoji bilan bog'liq. Jinsiy mansublikni anglash. Bu shaxsning o'zini muayyan jinsga mansub deb bilishi va tegishli ijtimoiy-madaniy tasavvurlarni o'zlashtirishi bilan bog'liq. Ijtimoiy muhitdagi o'zini anglash. Ushbu tarkibiy qism shaxsning o'zini ijtimoiy munosabatlar tizimida anglashini va boshqalar bilan o'zaro aloqalarini tushunishini ifodalaydi.

N. Kartyshovaning ta'kidlashicha, o'zini anglash tug'ma va o'zgarmas xususiyat emas, balki yosh o'tishi, tajriba ortishi va ijtimoiy muhit ta'sirida rivojlanadigan jarayondir. Uning qarashlariga ko'ra, ongning dastlabki belgilari go'daklik davrida paydo bo'lsa, o'zini anglash maktabgacha yoshning dastlabki yillarida jadal rivojlanadi. Aynan shu davrda bola kattalarning bevosita yordamisiz turli obyektlarga yo'naltirilgan harakatlarni bajarishni o'rganadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Muhim rivojlanish bosqichlariga mustaqil yurish, nutqni egallash va predmetlar bilan amaliy harakatlarni amalga oshirish kiradi. Shu bilan birga, g'urur va uyat kabi hissiy kechinmalar ham shakllana boshlaydi. Davr oxiriga kelib, bola o'zini mustaqil shaxs sifatida namoyon eta boshlaydi va o'z harakatlarining subyekti ekanini anglaydi. Bu jarayon bolaning o'zi haqida birinchi shaxsda gapira boshlashida ham namoyon bo'ladi. Masalan, "Men o'zim", "Men qilaman", "Men xohlayman" va "Menga ber" kabi iboralar bolaning mustaqillikka intilishi va o'z "Men"ini anglashining muhim ko'rsatkichlari hisoblanadi.

P. Rochatning 2003-yilda Consciousness and Cognition jurnalida chop etilgan tadqiqotida o'zini anglashning erta rivojlanishiga oid besh daraja tavsiflangan. Muallif o'zini anglashni bir martalik hodisa emas, balki bosqichma-bosqich shakllanadigan va turli tarkibiy qismlarni qamrab oladigan jarayon sifatida izohlaydi.

S. Harter va R. Pike tomonidan ishlab chiqilgan rasmli shkala esa maktabgacha yoshdagi bolalarning o'z qobiliyatlari va ijtimoiy qabul qilinishiga doir tasavvurlarini o'rganishga qaratilgan.

Ushbu yondashuv bolaning kognitiv va jismoniy kompetentligini, tengdoshlari hamda onasi tomonidan qabul qilinishini alohida o'lchamlar sifatida ko'rib chiqadi. Shu bilan birga, maktabgacha yoshdagi bolalarning o'zini anglash darajasini o'lchash metodik jihatdan murakkab hisoblanadi. Bolaning o'z qobiliyatlariga bergan bahosi uning real ko'nikmalari yoki kattalar kuzatuvlari natijalari bilan har doim ham mos kelmasligi mumkin. Shu sababli o'zini anglashni faqat bitta so'rovnoma yordamida emas, balki bir nechta ma'lumot manbalaridan foydalanib o'rganish maqsadga muvofiq. Bunda kuzatish, suhbat, o'yin faoliyatini tahlil qilish va ota-onalar hamda tarbiyachilarning fikrlarini hisobga olish tadqiqot natijalarining ishonchliligini oshirishga yordam beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

S. Harter va R. Pike tomonidan ishlab chiqilgan Pictorial Scale of Perceived Competence and Social Acceptance for Young Children metodikasi bolalarning o'z qobiliyatlari va ijtimoiy qabul qilinishi haqidagi tasavvurlarini o'rganishda muhim ilmiy manba hisoblanadi. Ushbu metodika kognitiv kompetentlik, jismoniy kompetentlik, tengdoshlar tomonidan qabul qilinish va ona tomonidan qabul qilinish kabi sohalarni qamrab oladi. Biroq u o'zini anglashning barcha jihatlarini o'lchaydigan universal vosita emas. Metodikani o'zbek tilida qo'llashdan oldin uning rasmiy materiallari, foydalanish shartlari, tarjima sifati, madaniy mosligi va psixometrik xususiyatlari tekshirilishi lozim. Moslashtirish va validatsiya ishlari amalga oshirilmagan taqdirda, metodika natijalarini standart me'yorlar asosida talqin qilish mumkin emas. Natijalar bo'limida tanlanmaning tavsifi, yetishmayotgan ma'lumotlar, har bir ko'rsatkich bo'yicha tavsifiy statistika, statistik mezonlar, p-qiymatlar va zarur hollarda effekt kattaliklari keltirilishi lozim. Agar guruhlar o'rtasida statistik jihatdan ahamiyatli farq aniqlansa, natija tegishli statistik mezon va effekt kattaligi bilan birga bayon etiladi. Farq aniqlanmasligi ham ilmiy natija hisoblanadi; bunday holatni yashirish yoki sun'iy ravishda ijobiy xulosa chiqarish mumkin emas.

Tadqiqot natijalarini muhokama qilishda bolaning o'zi haqidagi tasavvurlari, o'zini baholashi va ijtimoiy munosabatlari bir-biridan farqlanuvchi, biroq o'zaro bog'liq jarayonlar ekaniga e'tibor qaratish lozim. P. Rochatning nazariy yondashuvi o'zini anglashning rivojlanish dinamikasini tushuntirishga yordam beradi. Harter va Pike tadqiqotlari esa bolaning o'z kompetentligi va ijtimoiy qabul qilinishi haqidagi tasavvurlarini alohida o'rganish muhimligini ko'rsatadi. Bolaning o'z qobiliyatlarini yuqori baholashi har doim ham o'zini anglashning yetukligini anglatmaydi.

Xuddi shuningdek, past baho bolaning qobiliyatsizligini ko'rsatmaydi. Bunday natijalar bolaning yoshi, nutqiy rivojlanishi, topshiriqni tushunishi, hissiy holati va kattalarning baholash tajribasi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Agar tadqiqotda ijobiy oilaviy munosabatlar bilan o'zini anglash ko'rsatkichlari o'rtasida bog'liqlik aniqlansa, bu munosabatni sababiy ta'sir sifatida talqin qilishdan saqlanish kerak. Sabab-oqibat munosabatlarini aniqlash uchun qo'shimcha nazorat qilinadigan yoki uzoq muddatli tadqiqotlar o'tkazilishi talab etilishi mumkin.

Tadqiqot mavzusiga oid nazariy tahlil asosida maktabgacha yoshdagi bolalarda o'zini anglashning quyidagi asosiy jihatlarini ajratib ko'rsatish mumkin:

1. **O'zi haqidagi tasavvurlarning rivojlanishi.** Bola o'z ismi, yoshi, tashqi ko'rinishi, qiziqishlari, qobiliyatlari va shaxsiy xususiyatlarini anglay boshlaydi. Katta maktabgacha yoshda o'zi haqidagi tavsiflar yanada mazmunli va batafsil bo'lishi mumkin.
2. **O'zini baholash.** Bola o'z faoliyati natijalariga munosabat bildiradi, maqtov va tanqiddan ta'sirlanadi. O'zini baholash hali vaziyatga va kattalarning munosabatiga sezilarli darajada bog'liq bo'lishi mumkin.
3. **Mustaqillik va o'zini boshqarish.** Bola kiyinish, o'yinchoqlarni yig'ish, tanlov qilish, oddiy vazifalarni bajarish va o'z xatti-harakatlarini qoidalar asosida boshqarish ko'nikmalarini egallaydi.
4. **Ijtimoiy o'zini anglash.** Bola tengdoshlari bilan munosabatlarini, guruhdagi o'rnini, boshqalarning his-tuyg'ularini va o'z xatti-harakatlarining oqibatlarini tushunishni o'rganadi.

XULOSA

Tahlil natijasida o‘zini anglash maktabgacha yosh davrida rivojlanib boradigan murakkab psixologik jarayon ekanligi haqida xulosa qilish mumkin. Shu sababli bolaning maqbul rivojlanishi uchun zarur psixologik shart-sharoitlarni o‘z vaqtida aniqlash va rivojlanish jarayonidagi ehtimoliy qiyinchiliklarni keltirib chiqaruvchi omillarni o‘rganish muhim ahamiyatga ega. Turli yosh bosqichlari o‘zini anglash rivojlanishining o‘ziga xos xususiyatlari bilan tavsiflanadi. Har bir bosqichda bola o‘zi, o‘z imkoniyatlari va qobiliyatlari haqida yanada kengroq tasavvur hosil qiladi. O‘z xatti-harakatlarini anglash va shaxsiy “Men” obrazining shakllanishi maktabgacha yoshdagi muhim rivojlanish jarayonlaridan hisoblanadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda o‘zini anglash kognitiv, hissiy-baholash, ijtimoiy va xulq-atvor komponentlarining o‘zaro ta’siri asosida rivojlanadigan murakkab psixologik jarayondir. Uning shakllanishida oilaviy munosabatlar, tengdoshlar bilan muloqot, nutq, o‘yin faoliyati va bolaning mustaqil tajribasi muhim o‘rin tutadi. Bolaga o‘z fikrini erkin ifodalash, imkoniyatlarini sinab ko‘rish, xatolaridan xulosa chiqarish va his-tuyg‘ularini anglash uchun sharoit yaratish uning o‘zini anglash jarayonini qo‘llab-quvvatlashi mumkin. Shu bilan birga, o‘zini anglashning rivojlanish xususiyatlarini bolaning yoshi, individual farqlari va ijtimoiy muhiti bilan bog‘liq holda o‘rganish lozim.

Kelgusidagi tadqiqotlarda oila va maktabgacha ta’lim tashkilotidagi psixologik muhitning bolaning o‘zi haqidagi tasavvurlari, o‘zini baholashi va ijtimoiy munosabatlariga aloqador jihatlarini empirik ma’lumotlar asosida o‘rganish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Rochat, P. (2003). Five levels of self-awareness as they unfold early in life. Consciousness and Cognition, 12(4), 717–731.
2. Harter, S., & Pike, R. (1984). The pictorial scale of perceived competence and social acceptance for young children. Child Development, 55(6).
3. Marsh, H. W., Ellis, L. A., & Craven, R. G. (2002). How do preschool children feel about themselves? Unraveling measurement and multidimensional self-concept structure. Developmental Psychology, 38(3), 376–393.
4. Davis-Kean, P. E., & Sandler, H. M. (2001). A meta-analysis of measures of self-esteem for young children: A framework for future measures. Child Development, 72(3), 887–906. https://doi.org/10.1111/1467-8624.00322
5. Heritage, B., Mancini, V., Rigoli, D., & Piek, J. (2020). Measure reliability of the Perceived Competence and Social Acceptance for Children Scale via Rasch analysis. British Journal of Educational Psychology, 90(1).
6. A developmental examination of the psychometric properties and predictive utility of a revised psychological self-concept measure for preschool-aged children. (2016). Psychological Assessment, 28(2), 226–238.
7. Спиркин, А. Г. Сознание и самосознание [Текст]: монография / А. Г. Спиркин. – М.: Политиздат, 1972. – 303 с.
8. Ушаков, Д. Н. Толковый словарь русского языка [Текст]: в 4 т. / Д. Н. Ушаков; под ред. Д. Н. Ушакова. – М.: Гос. изд-во иностр. и нац. слов, 1935–1940. – 4 т.

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(4)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.